

УДК 658.589:332.1

Т. Т. БОЇВКА, кандидат біологічних наук

О. Я. ПОЛУЛІХ, фахівець

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН

вул. Грушевського, 5, с. Оброшино Пустомитівського р-ну

Львівської обл., 81115, e-mail: inagrokarpat@gmail.com

В. Г. МАТВІЄЦЬ, кандидат сільськогосподарських наук

Прикарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН

вул. С. Бандери, 21 а, м. Івано-Франківськ, 76014, e-mail: matviets2008@ukr.net

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Розкрито деякі аспекти інноваційного розвитку та трансферу технологій в агропромисловому виробництві, а також їх проблемні особливості.

Ключові слова: інновації, інноваційний процес, трансфер технологій, конкуренція, інвестиційне забезпечення.

У сучасних реаліях інноваційний процес є обов'язковою і базовою умовою забезпечення конкурентоспроможності виробництва продукції, завоювання і утримання позицій на ринках, підвищення продуктивності і, як наслідок, ефективності підприємства.

Сьогодні потреба переходу агропромислового виробництва на інноваційну основу розвитку не викликає сумніву, оскільки лише цей напрям дозволить вирішити комплекс таких проблем, як досягнення продовольчої безпеки, підвищення ефективності виробництва [1–3].

Інноваційний розвиток агропромислового виробництва означає його якісне реформування, що досягається за рахунок активізації інноваційних процесів, постійного розширення трансферу технологій, порід і ліній тварин, кормових добавок і препаратів, прогресивних організаційно-економічних моделей та інших нововведень [4–6]. Зважаючи на це, першочерговими завданнями з удосконалення організації, планування і виконання інноваційної діяльності мають стати три її основні складові:

- а) наукова діяльність;
- б) роботи з доведення завершених науково-дослідних і технологічних розробок до рівня інноваційних проєктів з високим ступенем новизни;

в) діяльність з освоєння (впровадження) інноваційних проєктів, технологій.

В умовах економічних та організаційних трансформацій функціонування аграрної науки важливого значення набувають ефективність, системність та практична реалізація конкурентних переваг завершених наукових розробок. Задекларований перехід на інноваційну модель розвитку в агропромисловому виробництві України на сьогодні потребує значних зусиль, особливо щодо виходу на рівень трансферу.

Зростання рівня конкуренції та інтеграція вітчизняної аграрної науки в міжнародне наукове середовище вимагають значного підвищення рівня інвестиційного та інноваційного забезпечення агропромислового виробництва за інтенсифікації інтелектуального чинника. Задля залучення інвестицій потрібне вирішення питань створення позитивного іміджу науки та агропромислового комплексу за високого рівня конкурентоспроможності товарів, послуг і наукової продукції. Важливо відзначити, що інновації в агропромисловому виробництві є специфічним науковим продуктом, зокрема в рослинництві - насіння сортів рослин, в тваринництві – порода тварин, в галузі землеробства – технології вирощування. Саме технології і визначають кількісні й якісні показники продукції та керованість і відтворюваність процесів в агропромисловому виробництві, що в свою чергу є ознакою відповідного рівня інвестиційної привабливості. Тому мотиваційно-ресурсне забезпечення розглядають як важливу складову трансферного процесу.

Реалізація поставлених завдань можлива за умови освоєння наукових розробок, інноваційних проєктів, використання нових зразків сільськогосподарської техніки, сучасних адаптованих до конкретних зональних умов сортів рослин та порід тварин, новітніх технологій, що враховують матеріальні і фінансові можливості виробництва високоякісної продукції та забезпечують відновлення родючості ґрунтів і маточного поголів'я в тваринництві.

Значною мірою трансфер інновацій залежить, з одного боку, від ефективного аналітичного застосування інформаційного ресурсу з метою створення конкурентоспроможних і успішних об'єктів трансферу, а з другого, від збалансованого використання інформації як достатньо дієвого виробничого ресурсу в рамках трансферного процесу та індивідуальної роботи зі споживачами [7–9].

У вітчизняному агропромисловому комплексі ще недостатньо відпрацьовані й адаптовані відповідні підходи та механізми ефективного реалізації потенціалу наукоємної продукції як провідної

складової трансферного процесу. Як відомо, умовою ефективного трансферу є органічне поєднання інтелектуальних чинників, інформації, користування інноваціями, залучення інвестицій та інтеграція.

При практичному переході на рівень трансферу цілісних технологій або їх елементів одну з провідних позицій має займати система, що базується на конкурентоспроможній та інноваційній основі, яка створена в рамках наукового процесу, наукоємної продукції. На сьогодні просте надання консультативної допомоги вже не може повною мірою забезпечити стале отримання кінцевих результатів (рівень врожайності, економічної ефективності тощо). При цьому система наукового забезпечення та супроводження, базуючись на реально інноваційному та конкурентоспроможному рівні оригінатора, має проявляти високу активність та ефективність доведення інформаційного ресурсу до користувача. В цьому плані ефективне створення та використання наукоємної продукції є важливим чинником здійснення подальшого трансферу в агропромисловому виробництві. Але внаслідок недосконалості системи значно знижується ефективність інформаційно-консультативної підтримки та супроводження об'єктів трансферу [7, 8]. За даними різних дослідників на основі моніторингу рівня ефективності використання складових технологій в галузі рослинництва, реалізація генетичного потенціалу продуктивності (РГПП) більшості основних культур (об'єктів комерційного використання) становить лише 35–55 % за потенційного рівня РГПП близько 70–80 %. При цьому сегмент агровиробників, реально готових до повноцінного трансферу технологій, на сьогодні ще є недостатньо високим [7–9]. У нинішніх умовах тільки за рахунок підвищення рівня РГПП, технологічної дисципліни та системи організаційних заходів може відбутися створення умов і попиту на трансфер цілісних технологій. У цьому напрямі виникає досить гостре питання щодо підвищення ефективності використання об'єктів трансферу як дієвого виробничого ресурсу [10].

Стратегічно важливим для перспектив інноваційного розвитку агропромислового виробництва є поступовий перехід з рівня простого впровадження на рівень трансферу та створення умов для реалізації супроводження інновацій на комерційних засадах.

Використання елементів технологій (в основному точкових інновацій) на базі традиційних технологій та механізмів практичної реалізації і супроводження зумовлює наявну проблематику та недостатню ефективність чинників трансферного процесу.

Функціонування господарських формувань в умовах ринкової економіки вимагає пошуку механізмів підтримки стійкості аграрного підприємництва та визначення їх здатності протидіяти негативним зовнішнім та внутрішнім факторам, адаптуватися до змін середовища та умов діяльності.

Стан інноваційного процесу можна розділити на такі фази: наука – дослідження – розробка – виробництво – споживання.

У сфері інноваційної діяльності аграрного виробництва ще відсутня системна основа її розвитку, яка б передбачала наявність і взаємну узгодженість пріоритетів, а також поєднання інноваційних і структурних перетворень агропромислового комплексу.

Окремі досягнення сьогодні мають локальний характер і стосуються більшою мірою до селекційної діяльності. Інноваційному процесу в аграрній сфері властива ще недостатня розвиненість провідних нині у світі напрямів інноваційної діяльності – це розробка і впровадження ресурсощадних та екологоохоронних технологій, спрямування інноваційного розвитку агровиробників на впровадження нових сортів і гібридів, порід тварин і птиці, ветеринарних препаратів, кормових добавок тощо.

Основними проблемними особливостями трансферу технологій в агропромислому комплексі є:

- відмінності в технологіях виробництва продукції;
- різноманітність видів продукції;
- залежність технологій виробництва від природних і погодних умов;

– відокремленість виробників від розробників інновацій;

– відсутність ефективного організаційно-економічного механізму трансферу технологій виробникам;

– різноманіття організаційних форм, що мають суттєві відмінності за характером функціонування і фінансування.

В агропромислому комплексі інноваційний процес є постійним і безперервним потоком перетворення технологічних ідей на основі наукових розробок у нові технології чи окремі складові частини, доведення їх до використання безпосередньо у виробництві.

Процес створення інновацій є довготривалим і включає:

- зародження ідеї;
- проведення фундаментальних і прикладних досліджень та розробок;
- оформлення їх результатів як об'єктів інтелектуальної власності в інновації;
- адаптацію інновацій до виробництва.

Успішному впровадженню наукових розробок у виробництво сприяє високий ступінь їх новизни і технологічності, який підтверджується патентами.

Впровадженню інновацій перешкоджає та особливість, що значні обсяги виробництва тваринницької і рослинницької продукції виробляють у дрібних і середніх фермерських та особистих селянських господарствах.

Висновок. Впровадження розробок у виробництво має полягати перш за все у досягненні комерційного успіху, щоб забезпечити зростання технологічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, який визначається зростанням врожайності, підвищенням продуктивності тварин, зменшенням затрат праці на одиницю продукції та зниженням її собівартості.

Список використаної літератури

1. Зубець М. В. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві / М. В. Зубець, С. О. Тивончук. – К. : Аграрна наука, 2004. – 188 с.

2. Тацій В. Я. Проблеми правового забезпечення інноваційного розвитку України: стан і перспективи / В. Я. Тацій // Наука та інновації. – 2008. – Т. 4, № 5. – С. 33–38.

3. Володін С. А. Шляхи інноваційного розвитку системи УААН / С. А. Володін. – К. : [Б. в.], 2004. – 140 с.

4. Володін С. А. Побудова наукоємного ринку АПК / С. А. Володін // Вісник аграрної науки. – 2005. – № 6. – С. 10–14.

5. Володін С. А. Організація наукоємного ринку АПК за системою інноваційного провайдингу / С. А. Володін. – К. : Дія, 2006. – 96 с.

6. Володін С. А. Теоретико-методологічні та організаційні засади інноваційного провайдингу на наукоємному аграрному ринку / С. А. Володін. – К. : Нічлава, 2007. – 384 с.

7. Петров В. М. Інноваційні пріоритети технічної політики в АПК / В. М. Петров // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 15.

8. Кириченко В. В. Методологія трансферу інновацій в агропромислове виробництво / В. В. Кириченко, В. М. Тимчук. – Х. : [Б. в.], 2009. – 230 с.

9. Володін С. А. Державна підтримка інноваційної діяльності та створення наукоємного ринку / С. А. Володін // Вісник аграрної науки. – 2005. – № 7. – С. 5–10.

10. Тимчук В. М. Методологічні підходи трансферу інновацій в агропромислове виробництво / В. М. Тимчук // Інноваційна політика та

законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрями наближення : Міжнар. симп., Київ, 2–3 черв. 2011 р. – К. : Фенікс, 2011. – С. 158–160.

Отримано 06.10.2016

Рецензент – перший заступник директора з наукової роботи ІСГКР НААН, доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник Г. С. Коник.